

VAI TRÒ CỦA TỰ HỌC VÀ VẤN ĐỀ NÂNG CAO NĂNG LỰC TỰ HỌC CỦA SINH VIÊN HIỆN NAY

NGUYỄN THỊ DINH
Trường Cao đẳng Lý Tự Trọng

Ngày nhận bài: 16/05/2025; Ngày phản biện, biên tập và sửa chữa: 28/05/2025; Ngày duyệt đăng: 09/06/2025

ABSTRACT

Guiding students on how to self-learn is one of the important aspects of university learning methods. Mastering self-learning techniques will serve as a prerequisite for students to excel in other subjects and provide a foundation for lifelong learning. This paper analyzes the factors affecting students during the self-learning process and proposes several solutions to enhance students' self-learning abilities today.

Key words: Self-learning, students, today.

I. TỰ HỌC VÀ VAI TRÒ CỦA VIỆC TỰ HỌC Ở SINH VIÊN

C.Mác đã từng nhấn mạnh: Phải thu tóm toàn bộ kiến thức của nhân loại mới mong trở thành người cộng sản. V.I.Lênin khẳng định: Học, học nữa, học mãi. Sinh thời Chủ tịch Hồ Chí Minh đặc biệt quan tâm đến phương pháp giáo dục, trong đó có vấn đề tự học. Người là hiện thân, là tấm gương sáng cho tinh thần và ý chí tự học. Cùng với truyền thống văn hiến của dân tộc, văn hóa gia đình mà cụ thể kể là tấm gương tự học của người cha là mảnh đất phù sa màu mỡ vun trồng cho ý chí và tinh thần tự học của Chủ tịch Hồ Chí Minh. Người không chỉ tự học lý luận cách mạng khoa học, nhân văn của chủ nghĩa Mác-Lênin, ngoại ngữ mà còn tự học để viết báo, làm thơ,... Cuộc đời và sự nghiệp cách mạng vĩ đại của Người là một quá trình nỗ lực, phấn đấu tự học không mệt mỏi cho dân, cho Đảng và cho cách mạng Việt Nam. Chủ tịch Hồ Chí Minh cho rằng: tự học là tự động học tập, tức là việc học là do chính cá nhân người học quyết định, người học tự giác, chủ động chiếm lĩnh tri thức. Với Hồ Chí Minh: "Sự học là vô cùng", "Thế giới tiến bộ không ngừng, ai không học là lùi", "học hỏi là một việc phải tiếp tục suốt đời,... Không ai tự cho mình là biết đủ rồi, biết hết rồi. Thế giới ngày nay đang đổi mới, nhân dân ta ngày càng tiến bộ cho nên chúng ta phải tiếp tục học,...". Người luôn tỏa sáng về tấm gương tự học như vậy, vừa lao động để kiếm sống, vừa tranh thủ thời gian để tự học nhằm trao dồi kiến thức cho bản thân. Người đến với chủ nghĩa Lênin bằng một quá trình tự học với vô vàn những khó khăn, vất vả.

Học là tự nhận kiến thức từ người khác truyền lại, rèn luyện thành kỹ năng: Học ở trên lớp, học ở trường, học thầy, học bạn,... Nếu học là quá trình tìm hiểu, thu nhận kiến thức và hình thành kỹ năng của bản thân thì tự học là sự chủ động, tích cực, độc lập tìm hiểu, lĩnh hội tri thức và hình thành kỹ năng cho mình. Tự học là tự mình tìm hiểu, nghiên cứu, thu nhận các kiến thức, tự luyện tập để có kỹ năng. Tự học có ngoại diện khá rộng: Có thể không cần sự hướng dẫn của người khác: đọc sách hay làm bài tập; Có thể là nghe giảng, đọc sách hay làm bài tập,... tất cả đều cần tích cực suy nghĩ, ghi chép, sáng tạo nhằm rút ra những điều cần thiết, hữu ích cho bản thân. Tự học cũng có nhiều hình thức: Có khi là tự mày mò tìm hiểu hoặc có sự chỉ bảo, hướng dẫn của thầy, cô giáo,... Dù ở hình thức nào thì sự chủ động tiếp nhận tri thức của người học vẫn là quan trọng nhất bởi nó luôn giúp con người có được kiến thức vững vàng, sâu sắc. Người có tinh thần tự học luôn chủ động, tự tin trong cuộc sống. Như thế, tự học là nhân tố quyết định đến chất lượng học tập của mỗi cá nhân. Do đó, "Chúng ta phải học và hoạt động cách mạng suốt đời. Còn sống thì còn phải học, còn phải hoạt động cách mạng". Cốt ở đây có thể hiểu là nhân lực, là nền tảng, là nòng cốt tạo nên bộ khung vững chắc, bền chặt của một cơ thể hoàn chỉnh.

II. CÁC NHÂN TỐ ẢNH HƯỞNG ĐẾN QUÁ TRÌNH TỰ HỌC CỦA SINH VIÊN

Một là, sự tác động mạnh mẽ của Cách mạng 4.0

Thế giới đương đại đang diễn biến đa chiều, khoa học công nghệ đang có bước phát triển vượt bậc, thành tựu của cuộc cách

mạng công nghệ 4.0 đang được nhân rộng và ứng dụng rộng rãi trong thực tế đời sống,... Trong xu thế ấy, để hòa nhập cùng nhịp phát triển của khu vực và thế giới thì tự học là chìa khóa giúp con người khai mở những tài nguyên vô tận vốn không có sẵn trong tự nhiên, là nguồn tài nguyên vô hạn cho sự phát triển bền vững và là nguồn nội lực bên trong của tăng trưởng kinh tế- xã hội ở tất cả các quốc gia. Khi cục diện thế giới theo xu hướng đa cực, đa trung tâm diễn ra nhanh hơn, các nước lớn điều chỉnh chiến lược, vừa hợp tác, vừa thỏa hiệp, vừa cạnh tranh, kiềm chế lẫn nhau, tác động mạnh đến tình hình khu vực và thế giới. Song trùng với đó, cách mạng khoa học, kỹ thuật và công nghệ đang phát triển như vũ bão, trong khi trình độ nhận thức, trình độ trí tuệ của sinh viên ít nhiều còn hạn chế; Không ít vấn đề lý luận và thực tiễn chưa được tổng kết hoặc chưa đủ cơ sở để làm sáng tỏ, nên còn ý kiến khác nhau,...

Hai là, yêu cầu của sự phát triển đất nước

Nền móng cho sự phát triển bền vững và Hùng Cường của Việt Nam là vốn nhân lực và nguồn nhân lực chất lượng cao, Đảng ta khẳng định: "Đổi mới căn bản toàn diện giáo dục và đào tạo, nâng cao chất lượng nguồn nhân lực; đẩy mạnh nghiên cứu, phát triển, ứng dụng khoa học công nghệ; phát huy vai trò ở quốc sách hàng đầu của giáo dục, đào tạo và khoa học, công nghệ đối với sự nghiệp đổi mới và phát triển đất nước". Nghị quyết 29- NQ/TW chỉ rõ vờ: "Tập trung dạy cách học, cách nghĩ, khuyến khích tự học, tạo cơ sở để người học tự cập nhật và đổi mới tri thức, kỹ năng, phát triển năng lực". Để nâng cao trình độ dân trí nói chung, chất lượng nguồn nhân lực, đặc biệt là nguồn nhân lực chất lượng cao nói riêng thì ý thức tự học và nhu cầu tự học suốt đời của người lao động đóng vai trò vô cùng quan trọng. Giáo dục nhà trường, gia đình đóng vai trò nền tảng, tạo dựng "bộ khung" vững chắc, chuẩn bị tâm thế chủ động, sẵn sàng cho người lao động tiếp tục khai phá, chinh phục những đỉnh cao tri thức mới của nhân loại. Điều này càng trở nên quan trọng và có ý thiết dụng trong bối cảnh nước ta hiện nay, người lao động Việt Nam không muốn bị đào thải hay làm ngoài quỹ đạo của thời đại công nghệ, của nền kinh tế tri thức thì cần tự học và tự học suốt đời, học ở mọi lúc, mọi nơi, học trong công việc, học ngoài xã hội, học qua mạng internet, học qua sách báo và các phương tiện thông tin hiện đại.

Yêu cầu sự phát triển toàn diện củ bản thân mỗi sinh viên

Sinh viên là những người trẻ, thức thời và có bước chuyển tự nhận thức quan trọng trong bối cảnh mới. Phải tự học mới thấy được ý nghĩa lớn lao của công việc này, bởi tự học giúp nhớ lâu và vận dụng những kiến thức đã học một cách hữu ích trong thực tế cuộc sống. Bên cạnh đó, tự học giúp con người trở nên tự tin, năng động, bản lĩnh, sáng tạo, không ỷ lại, không phụ thuộc vào người khác,... Qua đó, biết tự bổ sung những khuyết điểm, lỗ hổng về tri thức của mình nhằm tự hoàn thiện bản thân.

Trong xu hướng giáo dục mở hiện nay, tự học không chỉ là vấn đề thời sự mang tính chính trị- xã hội mà còn là nhu cầu tất yếu

của mỗi cá nhân nói riêng và cộng đồng nhân loại nói chung. Xã hội càng phát triển, chào hiện đại từ nhu cầu trong sự hiểu biết của con người về giới tự nhiên, về sự phát triển của khoa học, công nghệ và về chính bản thân con người cũng tăng lên đồng thuận. Lời giải hay nhất cho bài toán này là tính thân, thái độ và ý chí tự học của mỗi cá nhân. Do vậy, học và tự học là một hoạt động không thể thiếu đối với tất cả mọi người trong suốt cuộc đời. Nói đến tự học là nói đến sự chủ động, tích cực tìm tòi, đọc và nghiên cứu nguồn học liệu đa chiều hiện nay của mỗi cá nhân, biết cách lọc thông tin hữu dụng phục vụ cuộc sống và khẳng định vị thế xã hội của bản thân. Yêu cầu cao nhất của quá trình tự học là tính tự giác của mỗi cá nhân, không có tính tự giác và thái độ tích cực, ham học hỏi, cầu tiến thì khó có thể tạo dựng động cơ tự học đúng mực. Thực tế đã chứng minh, không một trường học nào, không một thầy, cô giáo nào có thể giúp người học thu thập được đầy đủ, trọn vẹn kiến thức. Mặt khác, trí thức mà nhà trường trang bị cho người học luôn có giới hạn nhất định và phải tuân thủ theo khung chương trình chuẩn của mỗi nền văn hóa, mỗi dân tộc, vùng miền. Bởi vậy, tự học là con đường duy nhất giúp người lao động tự làm giàu tri thức của bản thân, trở thành nguồn vốn và tài sản của riêng cá nhân. Đồng thời, quá trình này giúp người học, người lao động chủ động, sáng tạo, tỉnh táo, tự tin trong cuộc sống từ việc đi tìm lời giải cho các bài toán mang tính hàn lâm, những lời văn chạm tuổi mọi ngõ ngách và góc khuất trong đời sống nội tâm của con người để những vấn đề thực tế đang diễn ra sôi động của thực tiễn cuộc sống.

Tự học không chỉ giúp sinh viên phát huy tính tự giác, tích cực, năng lực đọc sách và nghiên cứu khoa học nhằm thực hiện mục tiêu, nhiệm vụ của giáo dục đại học, biến quá trình đào tạo thành quá trình tự đào tạo của sinh viên mà còn giúp các em đào sâu suy nghĩ, hệ thống lại những tri thức đã được học, liên hệ, gắn kết lý luận với thực tiễn và xây dựng kế hoạch nghiên cứu tài liệu sao cho những điều mình biết luôn có ích và không xa rời hiện thực. Quá trình tự học sẽ dành cho sinh viên thói quen đọc lập suy nghĩ, giải quyết vấn đề khó khăn trong công việc, trong cuộc sống. Khi tự học, sinh viên sẽ được tiếp cận nhiều thuật ngữ, nhiều cách để cập một vấn đề, vì vậy họ trở nên năng động hơn, tự chủ hơn trong việc tiếp thu tri thức.

Tự học là kênh thông tin, là nguồn học liệu đa dạng, sinh động giúp giảng viên đào sâu tri thức khoa học và kỹ năng nghề. Khó có thể có một bài giảng hay, một tiết giảng thuyết phục ở tất cả các môn khoa học khi mà người thầy chỉ thuyết giảng những vấn đề tri thức khoa học được trình bày trong giáo trình.

Bản chất của quá trình dạy học hiện đại là sự hoán đổi vị trí của hai chủ thể, nhưng sự hoán đổi ấy không làm mất đi vai trò định hướng trong quá trình tiếp nhận tri thức của trò, người thầy luôn tạo dựng các giá trị thể nền tảng tính hướng đích cho người học. Do đó, xét đến cùng bản chất quá trình dạy- học là quá trình tự học của người học và không bao giờ là quá trình thuần túy mang tính cá nhân người học mà bao hàm trong nó vai trò của người thầy. Người thầy phải không ngừng tự học, tự rèn luyện nâng cao trình độ, hiểu biết xã hội, đặc biệt là những thông tin tình hình phát triển kinh tế, chính trị, xã hội, có như thế người thầy mới có bản lĩnh vững vàng, tự tin, sẵn sàng giúp đỡ sinh viên trong quá trình tự học.

III. MỘT SỐ GIẢI PHÁP NÂNG CAO NĂNG LỰC TỰ HỌC CỦA SINH VIÊN

Thứ nhất, nâng cao nhận thức của sinh viên về tự học, về vai trò tự học và yêu cầu tự thân của quá trình phát triển toàn diện bản thân. Tự học là quá trình nhận thức một cách tự giác, tích cực, tự lực không có sự tham gia hướng dẫn trực tiếp của thầy nhằm đạt được mục đích, nhiệm vụ của quá trình dạy học. Đây là một công việc gian khổ, đòi hỏi lòng quyết tâm và sự kiên trì, nỗ lực thực hiện của bản thân người học. Càng cố gắng tự học người học càng trau dồi, hoàn thiện nhân cách và tri thức của mình. Vì thế, mỗi người cần xây dựng cho mình tinh thần, thái độ, động cơ tự học đúng đắn, khoa học trên nền tảng của sự say mê, ham học, ham hiểu biết, thích khám phá, giàu khát vọng và kiên trì trên con đường chinh phục tri thức. Mỗi cá nhân cần chủ động, tích cực, sáng tạo, độc lập trong học tập, có vậy mới chiếm lĩnh

được tri thức để những ước mơ, hoài bão, lý tưởng của bản thân thành hiện thực.

Do đó, để tự học tốt cần rất nhiều các phương pháp, cách thức, biện pháp thực hiện tùy theo điều kiện của mỗi cá nhân mà lựa chọn phương pháp tự học tối ưu nhất. Nhấn mạnh tầm quan trọng của phương pháp tự học nhưng cũng cần đề cao tính linh hoạt trong vận dụng phương pháp tự học và cần xác định rõ ràng mục tiêu của việc tự học, cần phải trả lời được các câu hỏi: Học để làm gì? Học cái gì? Học như thế nào? Chỉ khi nào xác định rõ đối tượng, mục đích và phương pháp thì quá trình tự học mới thực sự đem lại hiệu quả.

Thứ hai, trước những yêu cầu và đòi hỏi của thực tế, hoạt động dạy - học ở các cơ sở giáo dục đại học cần phải cải tiến, đổi mới hơn nữa các chương trình đào tạo, cần quan tâm là xây dựng và nâng cao ý thức tự học cho sinh viên. Các chương trình cần hướng tới đánh giá sinh viên toàn diện, xây dựng các chuẩn đầu ra tường minh, thực tế, đặt ra rõ ràng các tiêu chí cần có của một sinh viên cho từng giai đoạn đào tạo và cả quá trình đào tạo để trở thành một cử nhân. Điều đó còn đòi hỏi các cơ sở đào tạo chú ý nâng cao cơ sở vật chất ảnh hưởng trực tiếp đến chất lượng dạy và học. Thông qua điều kiện vật chất, giảng viên có thể đổi mới phương pháp dạy học, nâng cao chất lượng dạy và học. Cải tạo, nâng cấp, trang bị thêm những phương tiện kỹ thuật hiện đại phục vụ cho quá trình dạy học là yêu cầu cấp thiết hiện nay. Cơ sở vật chất hiện đại, thuận lợi phù hợp với yêu cầu dạy học không chỉ thuận lợi cho việc nắm vững tri thức khoa học mà còn rèn luyện cho sinh viên kỹ năng và phương pháp sử dụng có hiệu quả các phương tiện kỹ thuật đó vào nghiên cứu và phát triển chuyên môn, nghề nghiệp, nâng cao chất lượng công việc sau này. Bảo đảm tốt nhất về cơ sở vật chất phục vụ cho hoạt động tự học của sinh viên, trang bị thêm nguồn tài liệu tham khảo cho môn học, có thêm nhiều máy tính để cho sinh viên có thể truy cập và tìm tài liệu để tự nghiên cứu cho môn học tại thư viện. Tăng cường hỗ trợ sinh viên về mặt tài liệu học tập bằng cách tiếp tục phát triển hệ thống thư viện đọc và thư viện online với nguồn tài liệu phong phú và cập nhật, khai thác thuận tiện và dễ dàng, đáp ứng được nhu cầu học tập của sinh viên.

Thứ ba, thực hiện đổi mới phương pháp dạy học một cách nhanh chóng, hiệu quả

Trong giảng dạy, giảng viên nên chú trọng sử dụng nhiều phương pháp, biện pháp dạy học tích cực như: dạy học nêu và giải quyết vấn đề, thảo luận nhóm, hoạt động nhóm, dạy học dự án, phương pháp vấn đáp, phương pháp đóng vai... Phương pháp dạy học này phát huy cao độ tính tích cực, độc lập, sáng tạo của sinh viên, hướng tới phát triển tối đa tự chủ của sinh viên trong học tập, phát triển năng lực độc lập làm việc và tự nghiên cứu trên cơ sở kế hoạch học tập mà sinh viên đã định ra. Với vai trò người tổ chức, thiết kế, hướng dẫn sinh viên trong hoạt động học tập, giảng viên phải thường xuyên tìm hiểu, nghiên cứu, sử dụng các phương pháp dạy học hiện đại kết hợp với phương pháp dạy học truyền thống một cách có nghệ thuật, phù hợp.

IV. KẾT LUẬN

Tự học để hoạt động cách mạng, qua hoạt động cách mạng để không ngừng tự học nhằm hoàn thiện tri thức và nhân cách của bản thân. Tự học trong xu thế của nền giáo dục mở hiện nay không chỉ có ý nghĩa lý luận mà còn có giá trị thực tiễn to lớn, góp phần xây dựng Việt Nam trở thành một "xã hội học tập" theo quan điểm giáo dục của UNESCO về bốn trụ cột của giáo dục trong xã hội hiện đại: Học để biết, học để làm, học để cùng chung sống và học để làm người.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Hồ Chí Minh Toàn tập, tập 8 (2011), Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
2. Hồ Chí Minh Toàn tập, tập 12 (2011), Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
3. Đảng Cộng sản Việt Nam (2013), Nghị quyết 29- NQ/ TW ngày 4 tháng 11 về "Đổi mới căn bản toàn diện giáo dục và đào tạo".